

Павло Герасимюк

к.е.н., докторант кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «МИТНА ПОЛІТИКА»

В сучасних умовах митна політика відіграє ключову роль в усіх аспектах життєдіяльності Держави: від наповнення держбюджету до забезпечення швидкого потрапляння критично важливих товарів захисникам на передову. Розглянемо, як поняття «митна політика» розглядається в фаховій літературі.

Зазначимо, що більш ґрунтовними є дослідження даного питання практиками митної справи П. Пашком та І. Бережнюком. П. Пашко порівнює також нормативне регулювання митної справи та визначення даного поняття в законодавстві різних країн [6]. У статті автора подано визначення поняття митної політики в окремих країнах, наприклад: Індії, Китаї, Казахстані тощо. Зазначимо, що визначення митної політики щодо забезпечення досягнення митної безпеки та дотримання митних інтересів визначено лиш Україною та іншими пострадянськими країнами. Інші досліджувані автором країни визначають її: по-перше, як частину державної політики; по-друге, як інструмент забезпечення розвитку і стимулювання економіки. Казахстан та Україна, з іншої сторони, роблять акцент на процедурній частині даного питання та наголошують на ключовій ролі митного контролю в митній політиці.

Дослідження теоретичних засад визначення поняття «митна політика», проведене І. Бережнюком та П. Пашком, дозволяє стверджувати, що єдиного підходу до поняття митної політики немає, а більшість авторів визначають її як «систему заходів, правил, процедур», причому у вузькому значенні, тобто: з урахуванням, наприклад, тільки двох або трьох чинників, або як «функцію, механізм регулювання», або як «комплекс напрямів, стратегічну лінію» [2, с. 88].

Поняття «митна політика» визначається кожною країною відповідно до специфіки її територіального розміщення, обсягу міжнародного товарообігу, діяльності органів державного управління, діяльності суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності тощо. Розглянемо, як визначають сутність даного поняття в різних країнах та об'єднаннях країн світу.

Митну політику, як оптимальну конфігурацію цілей, принципів, функцій, напрямів ведення митної справи, визначено законодавством США. В Європейському Союзі закріплено даний термін як складову частину внутрішньої і зовнішньої політики держави, що здійснюється в рамках відповідних закріплених законом інституцій [2, с. 71-72].

Згідно статті 5 МКУ державна митна політика – це система принципів і напрямів діяльності держави у сфері захисту митних інтересів та забезпечення митної безпеки України, регулювання зовнішньої торгівлі, захисту внутрішнього ринку, розвитку економіки України та її інтеграції до світової економіки [3, ст. 5].

Український законодавець розглядає митну політику як підсистему державної економічної політики [3, ст. 5]. Дана підсистема відповідно її визначення має на меті забезпечення такого рівня інтеграції держави до світової економіки та долучення до процесів міжнародної торгівлі, за яких буде дотримано сталий розвиток економіки та національного товаровиробника.

Для подальшого розуміння даного твердження законодавчо врегульовано поняття митного інтересу та митної безпеки України. Відповідно статті 6 МКУ митні інтереси України – це національні інтереси України, забезпечення та реалізація яких досягається шляхом здійснення державної митної справи, а митна безпека, своєю чергою, є станом захищеності митних інтересів України [3, ст. 6].

Більш розширено митні інтереси можна охарактеризувати як певну сукупність національних інтересів держави, які пов'язані з їх забезпеченням та реалізацією виконання митної справи й задоволення яких сприяє: забезпеченню ефективного функціонування, стійкого розвитку економічної системи, зменшенню загроз національної безпеки України, стабільності в суспільстві у сферах, пов'язаних із митною сферою, та визначається поточним станом зовнішньоекономічних відносин, повнотою задоволення матеріальних потреб громадян, ступенями реалізації визначених стратегічних орієнтирів соціально-економічного розвитку й захисту культурного та інформаційного середовища держави, станом зовнішньоекономічної безпеки та митної безпеки [2, с. 30].

Тим не менш, основоположним поняттям в системі реалізації митної політики України відповідно до законодавства є «митна справа». Визначення йому наведено в частині 1 статті 7 МКУ. Логічно можна подати дане визначення, як систему взаємопов'язаних напрямків діяльності митних органів [3, ст. 7].

Зазначаємо, що поняття митних інтересів та митної безпеки є доволі абстрактним та динамічним. Крім того, такі поняття неоднозначно трактуються науковцями та неконкретизовані законодавчо. Тому, на нашу думку, визначення митної політики має враховувати інші параметри, які дозволять його трактування універсально та однозначно. Додатково зазначаємо, що хибно зводити митну політику суто до здійснення митної справи, адже митна справа – процедурна частина реалізації митної політики.

Виходячи з вищевказаного, варто відмітити, що, по-перше, митна політика є діяльністю держави, а по-друге – вона стосується регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Дослідження науковців у частині визначення поняття «митна політика» більше стосуються трактування такого поняття однобоко або частково, виходячи з предмету їх дослідження. Отже, виникає необхідність виокремлення універсального визначення, поєднуючи історичне призначення мита та сучасної його ролі.

На нашу думку, митна політика – це діяльність держави у сфері переміщення товарів через митний кордон України, спрямованої на регулювання зовнішньоекономічної торгівлі. Вона є складовою державної

економічної політики, що спрямована на стимулювання розвитку економіки країни та реалізується шляхом здійснення державної митної справи.

Поняття митних інтересів, митної безпеки, обмежень і заохочень не повинні враховуватися в самому визначенні, а мають наводитися окремо, наприклад, у цілях та завданнях самої митної політики.

Головною метою митної політики варто визначити забезпечення такого співвідношення експортно-імпортних товарних потоків, за якого відбуватиметься сталий розвиток національного товаровиробництва, забезпечуватиметься конкурентоспроможність продукції вітчизняних виробників на світових ринках і відсутність залежності країни від іноземних товарів.

Завдання та цілі носять більш поточний характер і не можуть бути визначені однозначно й універсально.

Аргументуємо саме таке трактування мети реалізації митної політики. По-перше, необхідно постійно удосконалювати стан основних фондів виробництва та йти в ногу зі світовим прогресом. Тому, перш за все, ввезення високотехнологічного обладнання, аналоги якого відсутні в Україні, та обмеження вивезення сировини, що підлягатиме переробці, дозволить переорієнтувати економіку з простого експорту сировини на експорт готової високотехнологічної продукції.

По-друге, при наявності надлишку сировини в країні необхідно пом'якшувати обмеження для її конкурентоспроможності на світових ринках для утримання певних позицій також на ринках сировини з метою можливості частково впливати на ціну такої сировини.

По-третє, національне господарство країни має бути побудованим таким чином, щоб кожна галузь легкої та важкої промисловості була представлена. Отже, за умови негативних впливів кон'юнктури світових ринків або недружніх заходів інших держав, українська економіка матиме можливість функціонувати повноцінно певний проміжок часу до нівелювання таких чинників.

Порівнюючи наведені трактування митної політики з законодавчо закріпленими, варто вказати на наступні недоліки останніх. Насамперед, інтеграція економіки в світову може мати як позитивні, так і негативні наслідки. Даний факт пояснюється тим, що сьогодні українська економіка має статус більше ринку дешевої сировини середньої якості для розвинутих західних країн. Тому розвиток високотехнологічного виробництва і передбачатиме інтеграцію в світову економіку, але в статусі країни з конкурентним товаром, а не сировиною.

Також розвиток економіки, регулювання зовнішньої торгівлі та захист національного товаровиробника є елементами єдиного процесу – забезпечення сталого розвитку економіки. Тому виділяти їх окремо у визначенні «митна політика» не варто, а доречніше зазначати їх з конкретизацією в завданнях митної політики.

Щодо митних безпеки й інтересів, на яких ґрунтується все законодавче визначення митної політики, варто враховувати їх, можливо й зазначаючи як

частину мети реалізації, але надаючи певне пояснення з прив'язкою до завдань і цілей митної політики.

На нашу думку, напрацьовані визначення поняття та мети «митна політика» зберігає її тлумачення, як кола діяльності митних органів у процесі фактичної реалізації митної політики шляхом здійснення митної справи, і зроблено акцент саме на регулюванні зовнішньоекономічної торгівлі для розвитку національної економіки.

Список використаних джерел

1. Бережнюк І. Г. Митне регулювання України: національні та міжнародні аспекти: монографія. Дніпропетровськ: Академія митної служби України, 2009. 543 с.
2. Митна політика та митна безпека України: монографія / за заг. ред. П. Пашка, І. Бережнюка. Хмельницький: ПП Мельник А. А., 2013. 338 с. (Митна справа в Україні. Том 24).
3. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI (зі змінами та доповненнями). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17> (дата звернення: 18.04.2023).
4. Пашко П. В. Митна складова в системі економічної безпеки держави. *Регіональна економіка*. 2008. № 2. С. 7-12.
5. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та ЄС, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої від 21.03.2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984-011> (дата звернення: 18.04.2023).
6. Пашко П. Щодо термінів «митна політика» та «митна справа». *Вісник Академії митної служби України*. Серія: Економіка. 2012. № 2. С. 41-46.